ZAMONAVIY MUSIQA TA’LIMIDA MAQOM NAZARIYASINING PEDAGOGIK AHAMYATI

https://doi.org/10.70728/orien.v07.i02.003

Topildiyev Saidmurod Odiljon o‘g‘li
topildiyevsaidmurod@gmail.com
Qo‘qon davlat universiteti

Annotatsiya: Mazkur maqolada zamonaviy musiqa ta’limi jarayonida maqom nazariyasining pedagogik ahamiyati yoritilgan. Unda maqom nazariyasining musiqiy tafakkurni rivojlantirishdagi, nazariya va amaliy ijroni integratsiyalashdagi o‘rni tahlil qilinadi. Maqom ta’limi orqali talabalarda ongli ijro, tahliliy fikrlash va ijodiy mustaqillikni shakllantirish masalalari asoslab berilgan. Shuningdek, maqom nazariyasining estetik va ma’naviy tarbiyadagi ahamiyati ko‘rsatib o‘tilgan. Zamonaviy pedagogik va raqamli texnologiyalar asosida maqomni o‘qitish usullari misollar bilan bayon etilgan. Tadqiqot natijalari maqom nazariyasini musiqa ta’limi tizimiga ilmiy va amaliy jihatdan samarali tatbiq etish zarurligini ko‘rsatadi.

Kalit so‘zlar: maqom nazariyasi, zamonaviy musiqa ta’limi, pedagogik ahamiyat, nazariya va amaliyot integratsiyasi, musiqiy tafakkur, estetik tarbiya, milliy musiqiy meros, ijodiy kompetensiya

PEDAGOGICAL SIGNIFICANCE OF THEORY OF MAQAM IN MODERN MUSIC EDUCATION

Topildiyev Saidmurod Odiljon oglu
topildiyevsaidmurod@gmail.com
Kokand State University

Abstract: This article highlights the pedagogical significance of maqom theory in the process of modern music education. It analyzes the role of maqom theory in the development of musical thinking, the integration of theory and practical performance. The issues of forming conscious performance, analytical thinking and creative independence in students through maqom education are substantiated. The importance of maqom theory in aesthetic and spiritual education is also shown. Methods of teaching maqom based on modern pedagogical and digital technologies are described with examples. The results of the study indicate the need for effective scientific and practical implementation of maqom theory in the music education system.

(cc) BY

Keywords: maqom theory, modern music education, pedagogical significance, integration of theory and practice, musical thinking, aesthetic education, national musical heritage, creative competence

Bugungi globallashuv, madaniy integratsiya va raqamli texnologiyalar sharoitida musiqa ta’limi tizimi tubdan yangilanmoqda. Endilikda musiqa ta’limidan faqat ijrochilik mahorati emas, balki musiqani chuqur anglash, tahlil qilish, estetik baholash va ijodiy talqin qilish talab etiladi. Shu jarayonda milliy musiqiy merosga tayanish, xususan, o‘zbek mumtoz musiqasining asosini tashkil etuvchi maqom san’atini ilmiy-pedagogik jihatdan o‘rganish muhim ahamiyat kasb etadi. Bu esa an’anaviy ijrochilikka asoslangan ta’limdan tahliliy, ijodiy va mustaqil fikrlashga yo‘naltirilgan ta’lim tizimiga o‘tishni talab etadi. Shu nuqtai nazardan, maqom nazariyasi musiqiy bilimlarni tizimli va ilmiy asosda egallashda muhim manba hisoblanadi. U talabalarning musiqiy dunyoqarashini shakllantirish bilan birga, milliy madaniy o‘zlikni anglashga xizmat qiladi. Maqom ta’limini zamonaviy pedagogik yondashuvlar asosida tashkil etish musiqa ta’limi sifatini oshirishning muhim omillaridan biridir.

Maqom nazariyasi asrlar davomida shakllangan lad, usul, shakl va ohang tizimlariga tayangan holda musiqiy tafakkurni rivojlantiruvchi kuchli manbadir. Bu esa zamonaviy musiqa ta’limiga tatbiq etish talaba-ijrochilarning kasbiy tayyorgarligini oshirish, estetik dunyoqarashini kengaytirish va milliy musiqiy an’analarga hurmat ruhida tarbiyalashga xizmat qiladi.

Asosiy qism

1. Maqom nazariyasining musiqa ta’limi mazmunidagi o‘rni

Maqom nazariyasi musiqa san’atining murakkab tizimi bo‘lib, u ladlar tizimi, ritmik-usuliy tuzilma, shakliy rivojlanish va ohangiy qonuniyatlarni qamrab oladi. Ushbu nazariy bilimlar musiqa ta’limining mazmuniy asosini tashkil etadi.

Zamonaviy musiqa ta’limida maqom nazariyasini o‘rganish orqali talabalar:

- musiqiy tovushlar o‘rtasidagi mantiqiy bog‘liqlikni anglaydi;
- asarning ichki tuzilishini tahlil qilish ko‘nikmasini egallaydi;
- ijroni ongli va mazmunli amalga oshiradi.

Pedagogik nuqtai nazardan, maqom nazariyasi musiqa fanlarining integratsiyasiga xizmat qiladi. U solfedjio, musiqiy tahlil, ijrochilik va tarix fanlari bilan uzviy bog‘liq holda o‘qitilganda ta’lim samaradorligi sezilarli darajada oshadi.

2. Nazariya va amaliy ijroning uzviy integratsiyasi

Zamonaviy pedagogika ta’lim jarayonida nazariya va amaliyotni bir-biridan ajratmaslikni talab etadi. Maqom ta’limida bu talab ayniqsa muhim hisoblanadi. Chunki maqom nazariyasi faqat amaliy ijro orqali to‘liq anglanadi.

Pedagogik jarayon quyidagi ketma-ketlikda tashkil etiladi:

1. Maqomga oid nazariy tushuncha bayon qilinadi (masalan, lad yoki usul xususiyatlari).

(cc) BY

2. Ushbu tushuncha cholg‘u yoki xonandalik ijrosi orqali namoyish etiladi.

3. Tinglash, solishtirish va tahlil ishlari olib boriladi.

Bunday integrativ yondashuv talabalarda nazariy bilimlarni amaliyotga tatbiq etish ko‘nikmasini shakllantiradi. Natijada ijrochilik sifati oshadi, talqin ongli va asosli bo‘ladi.

3. Maqom nazariyasining musiqiy tafakkur va ijodiy mustaqillikni rivojlantirishdagi ahamiyati

Maqom san’ati murakkab musiqiy tafakkur mahsuli bo‘lib, uni o‘rganish talabaning fikrlash doirasini kengaytiradi. Maqom nazariyasi orqali talabalar:

- musiqiy obrazlarni chuqur his etishni;
- ohang va ritmning badiiy vazifasini anglashni;
- ijodiy yondashuvni shakllantiradi.

Pedagogik jarayonda bu bilimlar improvizatsiya, talqin va mustaqil ijro faoliyatida muhim ahamiyat kasb etadi. Talaba tayyor andozadan chiqib, musiqiy fikrni mustaqil ifodalash darajasiga yetadi.

4. Maqom nazariyasining estetik va ma’naviy tarbiyadagi o‘rni

Maqom san’ati o‘zida chuqur estetik, axloqiy va falsafiy mazmunni mujassam etgan. Uni o‘rganish jarayonida talabalarda:

- ❖ nozik badiiy did;
- ❖ musiqiy sezgirlik;
- ❖ milliy va umuminsoniy qadriyatlarga hurmat shakllanadi.

Pedagogik jihatdan maqom nazariyasi estetik tarbiyaning samarali vositasi bo‘lib xizmat qiladi. Talaba maqomni nafaqat ijro etadi, balki uning ruhiy-ma’naviy mazmunini his etadi va anglaydi.

5. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar asosida maqom ta’limini tashkil etish

Bugungi kunda musiqa ta’limida raqamli texnologiyalar muhim o‘rin egallaydi. Maqom nazariyasini o‘qitishda zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish quyidagi imkoniyatlarni yaratadi:

- tarixiy va zamonaviy ijrolarni audio-video yozuvlar orqali tahlil qilish;
- turli ijrochilar talqinlarini solishtirish;
- interaktiv tinglash va mustaqil tahlil topshiriqlarini bajarish.

Bu usullar talabalarning mustaqil ta’lim olish kompetensiyasini rivojlantiradi va an’anaviy maqom ta’limini zamonaviy ta’lim talablari bilan uyg‘unlashtiradi.

Xulosa qilib aytganda, maqom nazariyasi zamonaviy musiqa ta’limida muhim pedagogik ahamiyatga ega. U ta’lim mazmunini boyitadi, nazariya va amaliyotni uzviy bog‘laydi, musiqiy tafakkur va estetik tarbiyani rivojlantiradi hamda talabalarda ijodiy va kasbiy kompetensiyalarni shakllantiradi. Shu sababli maqom nazariyasini musiqa ta’limi tizimida ilmiy asoslangan va zamonaviy pedagogik yondashuvlar asosida o‘qitish bugungi kunning dolzarb vazifalaridan biri hisoblanadi.

(cc) BY

Foydalanilgan adabiyotlar

1. A.Fitrat. “O‘zbek klassik musiqasi va uning tarixi”. Toshkent: Fan, 1993.
2. R.Yunusov. “Shashmaqom nazariyasi va amaliyoti”. Toshkent: Musiqa, 2010.
3. O.Matyoqubov. “Maqomot”. Nazariya va tarix. Toshkent: Sharq, 2004.
4. 4.F.Karomatov. “O‘zbek mumtoz musiqasi”. Toshkent: Fan, 1978.
5. A.Abdurahmonov. “Musiqa pedagogikasi asoslari”. Toshkent: O‘qituvchi, 2012.
6. N.Qodirov. “Musiqa ta’limida nazariya va amaliyot integratsiyasi”. Toshkent: Innovatsiya, 2018.
7. D.Ziyodov. “Maqom san’ati va ijrochilik madaniyati”. Toshkent: San’at, 2016.
8. O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi. Musiqa ta’limi bo‘yicha davlat ta’lim standarti. Toshkent, 2021.
9. UNESCO. Traditional Music and Cultural Heritage in Education. -Paris, 2019.

(cc) BY